

MISCELANEA

VI. KARLOVARSKÉ SYMPÓZIUM ANALYTICKEJ FILOZOFIE - *Swimming in XYZ*

Po ročnej prestávke v čase od 14. do 18. septembra 1998 konalo sa v karlovarskom grandhoteli Pupp stretnutie priaznivcov analytickej filozofie venované dielu Hilaryho Putnama. H. Putnam (1926 -), profesor na Harvardovej univerzite, patrí k najvplyvnejším postavám súčasnej filozofie. Jeho pôsobenie zasahuje nielen filozofiu jazyka a mysle, ale aj epistemológiu, metafyziku a etiku. K jeho reprezentatívnym prácam popri slávnej stati *Meaning of "Meaning"* patria publikácie *Meaning and the Moral Sciences* (1983), *The Many Faces of Realism* (1987) a *Representations and Reality* (1989). Putnam svoje pôvodné názory korigoval, a pokým do sedemdesiatych rokov obhajoval funkcionalizmus a komputrovú koncepciu mysle, prioritu referencie pred významom, t.j. že väčšina termínov referuje priamo bez mediátorov a pravdu interpretoval ako podstatne nonepistemickú vlastnosť, približne od roku 1976 tieto názory reviduje a modifikuje. V tejto súvislosti je relevantné, že pod pravdou rozumie idealizovanú zdôvodnenú tvrditeľnosť (idealized warranted assertibility), kritizuje tzv. metafyzický realizmus, argumentuje v prospech interného, resp. pragmatického realizmu a význam explikuje v súvislosti s modmi použitia výrazu, pričom háji externalistickú sémantickú pozíciu. Putnamovi prislúcha aj autorstvo metafor mozgu v kadi, božieho oka, metafyzicky nevinnej reprezentácie, dvojčky Zeme a i., ktoré sa požívajú ako paradigmatické príklady pri istom riešení problémov filozofie mysle a jazyka. Aj v jednotlivých príspevkoch, ktorých počas sympózia odznelo spolu 27, sa odrazil Putnamov myšlienkový vývoj a posun.

Filozofia jazyka

Putnamove rozhodujúce idey vo filozofii jazyka súvisia s jeho odmietnutím empiricistickej línie výkladu analytickej a externalistickej interpretácie referencie. Problematike sémantického externalizmu a internalizmu sa venovala väčšina účastníkov karlovarského stretnutia. Osobitne sa analyzoval vzťah medzi teóriou prirodzených druhov a externalistickou interpretáciou významu výrazov jazyka a teórie deskripcie. Mnohé príspevky kriticky alebo súhlasne rozoberali Putnamov myšlienkový experiment s dvojníkom Zeme a výrazom referujúcim k H₂O a XYZ. Zaujímavé boli aj vystúpenia zamerané na problém indexikálnej referencie a prirodzených druhov. Na idey Putnamovej filozofie jazyka sa z rôznych pohľadov orientovali príspevky M. Devitta (*A Shocking Idea About Meanings*), Ch. Trávica (*Wordly Thought*), A. Woodfielda (*Reference and Deference*), N. Miščeviča (*Dressed in a Fishnet*), J. Case (*Thought and Talk About XYZ*), S. Davisa (*Putnam s Water Twin*

Earth Thought Experiment), J. Berga (*Is Semantic Still Possible?*), Asy Marie Wikforss (*It Ain't Necessarily H₂O*), F. Stjernberga (*The Arguments for Externalism*), E. Zemacha (*The World Is Too Much with Us*). P. Pagin sa vo svojom vystúpení (*The Significance of the Sorites*) zameril na paradoxy sorites a ich prostredníctvom argumentoval v prospech externalizmu a proti fregeovskému chápaniu pojmov. Kati Farkas namietala proti Putnamovmu externalizmu a argumentovala v prospech chápania internalistického opisu prirodzených druhov ako indexových výrazov v príspevku s názvom *An Internalist Theory of Natural Kind Terms*.

Reprezentácia, objektivita, pravda, normatívnosť

Putnamove názory na pravdu sa vyvíjali od empiricistického stanoviska, že pravda je korešpondencia viet so stavom vecí, k názoru, že pravda je idealizovaná racionálna akceptácia (idealized rational acceptability), k čomu pristupuje chápanie významu ako použitia. V druhej fáze svojho myšlienkového vývinu Putnam kritizuje deflačné koncepcie pravdy a háji realizmus v duchu common sense. P. Horwich (*Norms of Truth and Meaning*) sa pokúsil ukázať, že deflačná koncepcia pravdy v kombinácii s chápaním významu ako použitia dobre objasňuje normatívne aspekty jazyka, o čom Putnam pochybuje. Konštruktivistický prístup k pravde v súvislosti s významom ako použitím rozoberal D. Prawitz (*Meaning, Truth and Values*). Vývoj Putnamových názorov na problematiku pravdy mapoval a komentoval F. Stoutland (*Putnam on Truth*). A. Grayling (*Metaphysically Innocent Representation*) rozoberal otázku reprezentácie a jej "metafyzickú nevinnosť" so zreteľom na Putnamovo dielo. Kritický pohľad na Putnamovo odmietanie reprezentacionalistického realizmu ponúkol A. Marras (*On Putnam's Critique of Representational Realism*). Podobnosťami a odlišnosťami v otázke pragmatického realizmu medzi Putnamom a Rortym sa zaoberal B. Ramberg (*Putnam and Rorty on Relativism*). O možnosti zdôvodnenia objektivitu matematického poznania prostredníctvom model-theoretic argumentu hovoril H. Field (*Mathematical Objectivity and the Model-Theoretic Argument*). Lilli Alanen sa zamerala na otázky nevyhnutnosti z dejinnofilozofickej perspektívy (*Rethinking Necessity*). Putnamove názory na nerozlučnú spätosť normatívnosti jazyka a mysle rozvíjal B. C. Smith vzhľadom na 1. a 3. osobu lingvistickej komunikácie (*The Naturalness of Norms*). Kathrin Glüer na základe Putnamových prednášok z roku 1994 (Dewey Lectures) rekonštruovala a kriticky zhodnotila Putnamove názory na filozofiu, a najmä na redukcionizmus (*Participants, Pictures and Philosophy: Do We Need a "second naivité"?*).

Etika, dichotómia faktov a hodnôt

Otázkam súvisiacim s rôznymi aspektmi morálky od objektivitu morálnych súdov, k dištinkcii faktov a hodnôt a jej riešeniu podľa Putnama, transcendentálneho argumentu proti utilitarizmu sa venovali príspevky L. Bergströma (*Putnam on the Fact-Value Dichotomy*), Ruth Anny Putnam (*Moral Objectivity*), O. Müllera (*A*

Transcendental Argument Against Utilitarianism) a Alison Denham (*Rational Psychopaths, Moral Images and Cognitive Command*).

H. Putnam odpovedal a reagoval na každý príspevok a pre širšiu verejnosť mal verejnú prednášku o filozofii mysle s názvom *Mental Causation*. Oficiálnu časť programu zakončil príhovor predsedu Európskej spoločnosti pre analytickú filozofiu (ESAP) Nenada Miščeviča.

Hoci počasie tohto roku účastníkom sympózia neprialo, na atmosfére podujatia a skvele zvládnutom organizačnom zabezpečení sa to nijako neprejavilo. Osobitne potešiteľné bolo aj výrazné zastúpenie "lepšej polovičky ľudstva", ktoré má vzostupný trend. Pražským kolegom z Oddelenia filozofie jazyka a filozofie vedy ČAV nepochybne k úspešnému uskutočneniu náročnej akcie pomohla finančná podpora sponzorov - Mestského zastupiteľstva Karlových Varov, veľvyslanectva USA grandhotela Pupp a Karlovarského porcelánu. Patrí im poďakovanie, že veľkoryso podporili medzinárodne podujatie, ktoré prispieva nielen k profesionálnej výmene poznatkov, ale aj k nadväzovaniu neformálnych kontaktov, ktoré pomáhajú v odbúravaní komunikačných bariér a z ktorých profituje aj širšia verejnosť. Dúfame, že spomenutí sponzori neodopru ani v budúcnosti svoju priazeň a materiálnu pomoc pražským kolegom pri usporiadaní ďalšieho ročníka karlovarských stretnutí.

Tatiana Sedová